Науменкова С.В.
доктор економічних наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-573-3-24

ОЦІНКА ПУБЛІЧНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ НА ЗАСАДАХ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Реформа системи управління публічними інвестиціями, розпочата у 2024 році в Україні, спрямована на забезпечення концентрації ресурсів та підвищення ефективності їх використання на засадах прозорості та відповідності стратегічним пріоритетам соціально-економічного розвитку [1].

Для залучення в Україну значних інвестицій запроваджено додаткові форми державної підтримки проєктів, що актуалізує увагу до питань конкурсного відбору інвестиційних рішень в умовах реалізації "UKRAINE FACILITY PLAN" [2, с. 148].

Урядом затверджено «Середньостроковий план пріоритетних публічних інвестицій держави на 2026–2028 роки» з визначенням 12 пріоритетних галузей та 51 пріоритетного напряму публічного інвестування, на основі чого буде формуватися Єдиний проєктний портфель публічних інвестицій.

В процесі передінвестиційної експертизи публічних інвестиційних проєктів здійснюється їх перевірка на відповідність чотирьом основним критеріям, питома вага кожного з яких становить 25%. В межах визначених критеріїв пріоритетності додатково використовуються субкритерії (індикатори). Загальна кількість індикаторів становить 32, а їхній розподіл за пріоритетністю є таким:

– стратегічна доцільність – 2;
– соціально-економічна доцільність – 10;
– фінансова доцільність – 8;
– технічна здійсненність та інституційна спроможність – 12.

Для кожного індикатора встановлено ваговий коефіцієнт для ранжування поданих для конкурсного відбору проєктів з урахуванням всіх параметрів [1].

З огляду на це, виникає питання щодо відповідності критеріїв конкурсного відбору публічних інвестиційних проєктів в Україні, тим, що використовуються у міжнародній практиці. Так, в процесі експертизи проєктів міжнародними фінансовими установами (МФУ) пріоритетними напрямами оцінювання є такі, як: стратегічна відповідність, економічна

ефективність, соціальної доцільність, фінансова та інституційна спроможність, а також *екологічний і кліматичний ефекти* (табл. 1).

Таблиця 1

Орієнтовні значення вагових коефіцієнтів, встановлених для попередньої експертизи проєктів

Критерій	Значення вагових коефіцієнтів, що використовуються для передінвестиційної експертизи проєктів міжнародними фінансовими установами, %					Значення вагових коефіцієнтів, які використовуються в Україні, уточнені на основі підходів міжнародних фінансових установ, %
	Група Світового банку (WBG)	Європейський інвестиційний банк (EIB)	Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD)	Азійський банк розвитку (ADB)	Діапазон вагового значення, %	
Стратегічна відповідність	20	20	15	15	15–20	25
Економічна ефективність	25	25	20	25	20–30	20,5
Соціальна доцільність	20	15	20	15	15–20	17,0
Екологічний та кліматичний ефект	20	20	20	25	20–25	4,25
Інституційна/ фінансова спроможність	15	20	25	20	15–25	33,25

Джерело: [3, с. 154]

У міжнародних фінансових установах (WBG, EIB, EBRD, ADB та ін.) критерії пріоритезації інвестиційних проєктів формалізовані у внутрішніх інструкціях і документах з відбору проєктів для фінансування.

На нашу думку, критерії, які запроваджено для відбору публічних інвестиційних проєктів в України, не повною мірою узгоджуються з підходами міжнародних фінансових установ. Зокрема, відсутні критерії екологічного та кліматичного ефектів. Хоча серед 32 індикаторів (субкритеріїв) зустрічаються такі, як: «Використання електричної енергії з відновлювальних джерел», «Використання загальновизнаних стандартів сталого розвитку» та «Обґрунтування відсутності/зменшення

негативного впливу на навколишнє природне середовище», проте їх віднесено до напряму пріоритетності «Технічна здійсненність та інституційна спроможність» [1].

Слід зазначити, що етап відбору проєктів є край важливим: за його результатами визначають, які проєкти можуть претендувати на фінансування на основі включення до Єдиного проєктного портфеля відповідно до етапів формування Середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій (СПІ), який формується на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Відсутність серед критеріїв пріоритетності при конкурсному відборі проєктів таких, що орієнтовані на оцінювання екологічних і кліматичних наслідків, суперечить принципам відповідального інвестування, вимогам щодо розкриття фінансової інформації, необхідної для виявлення та оцінки проблем, пов'язаних з природою (TNFD), а також перешкоджає ефективному моніторингу ESG-ризиків [4, с. 63; 5, с. 708; 6, с. 296].

З огляду на підходи, які використовують міжнародні фінансові установи, процедура конкурсного відбору публічних проєктів в Україні потребує уточнення. Так, вагове значення індикаторів, що мають відношення до опосередкованого оцінювання екологічних наслідків, значно нижче діапазону у 20–25%, що застосовують міжнародні фінансові установи. Враховуючи, що значення вагових коефіцієнтів мають суттєве значення для підсумкового розрахунку в балах, проєкти, орієнтовані на досягнення позитивного екологічного впливу, приречені на отримання нижчих рейтингових позицій при конкурсному відборі [3, с. 154].

З огляду на це, пропонуємо посилити вимоги до екологічної та кліматичної (вуглецевої) обґрунтованості публічних інвестиційних проєктів на етапі конкурсного відбору, що відповідає орієнтації на прискорення досягнення Цілей сталого розвитку в умовах Зеленого енергетичного переходу. Наприклад, реалізація проєктів з енергомодернізації житла та об’єктів соціальної інфраструктури має базуватися на використанні ефективних технологій, отже, результати декарбонізації мають оцінюватися більш точно на етапі попереднього відбору заявок на фінансування. Для цього нами запропоновано такий індикатор, як зниження викидів CO_2 на одиницю житлової площі. Він не містить витратної складової, що нейтралізує вплив цінового фактору при формуванні кошторису проєкту [7, с. 211]. В подальшому заслуговує на увагу вдосконалення методики розрахунку плати за опалення залежно від класу енергетичної ефективності будівлі [8, с. 74].

Щоб запобігти використанню низькоефективних технологій та необґрунтованому підвищенню кошторису під час виконання будівельних робіт, запропоновано використовувати коригуючий коефіцієнт для врахування вуглецевого ефекту при відборі проєктів для

отримання грантової допомоги. Значення коефіцієнта залежить від зменшення викидів CO_2 на $м^2$ опалювальної площі, що забезпечує фінансову підтримку обраних рішень з енергомодернізації будівель з урахуванням вуглецевої складової. Використання такого підходу передбачає посилення вимог до енергоаудиту для запобігання грінвошингу [7, с. 210].

Таким чином, для публічних проєктів доцільно ввести додаткові індикатори для оцінювання екологічних та кліматичних наслідків, а також уточнити вимоги та вагові коефіцієнти для критеріїв відбору для посилення екологічної спрямованості інвестування.

Список використаних джерел:

1. Порядок підготовки, подання, оцінки та визначення критеріїв пріоритезації концепцій публічних інвестиційних проектів на 2025 рік. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2024 р. № 903.
2. Науменкова С., Міщенко С., Тіщенко Є. Проєктне фінансування в умовах реалізації "UKRAINE FACILITY PLAN". *Економічний простір*. 2024. №191. С. 142–153. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-24
3. Науменкова С., Міщенко С., Тіщенко Є. Використання мультикритеріального аналізу для експертизи публічних інвестиційних проєктів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2025. № 57. С. 147–157. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/57_2025ua/23.pdf
4. Міщенко С. В., Науменкова С. В., Міщенко В. І. Управління ризиками зеленого фінансування в Україні. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія «Економіка».* 2023. Т. 28. Вип. 3 (97). С. 61–69.
5. Naumenkova S., Mishchenko V., Chugunov I., Mishchenko S. Debt-for-nature or climate swaps in public finance management. *Problems and Perspectives in Management*. 2023. № 21 (3). P. 698–713. DOI: http://dx.doi.org/10.21511/ppm.21(3).2023.54
6. Науменкова С. В., Міщенко С. В. Інноваційні інструменти зеленого фінансування для України. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 291–299. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-51
7. Naumenkova S., Tishchenko I., Mishchenko V., Mishchenko S. Rethinking energy poverty alleviation through energy efficiency: Evidence from Ukraine. *Environmental Economics*. 2024. № 15 (2). P. 198–214. DOI: http://dx.doi.org/10.21511/ee.15(2).2024.14
8. Naumenkova S., Mishchenko I., Tishchenko I., Mishchenko V. (2025). Government support for addressing energy poverty in the context of low-carbon transition. *Public and Municipal Finance*. № 14 (2). P. 64–82. DOI: http://dx.doi.org/ 10.21511/pmf.14(2).2025.07